

20 MIKÄ TIETO VANHOILLA SUOMALAISILLA OLI JUMALASTA.

Maamiehen Ystävä n:o 3 20.1 1844

Niinkuin myöskin pakanat taitavat tietä, mikä oikeus ja kohtuus on, niin on heillä myös aina ollut joku tieto Jumalasta. Sillä sen pakanakin ymmärtää, ettei tämä maailma ole ittiään tehnyt; eikä se ihmisenkän tekemältä näytä. Ja on se vielä merkkillinen asia, että he tavallisesti itte ovat kattoneet epäjumalitansa huonoksi ja korkiamman Jumalan päälle uskoneet, vaikka heillä tästä Jumalasta ei ole mitään erinäistä tietoa ollut. Osottaa tämä heidän niinkuin odottaneen sen oikian Jumalan tiedon, jonka laupias Jumala Profetain ja viimein meidän Vapahtajamme Jesuksen Kristuksen kautta on meille itestään ilmoittanut. 10

Niin myös vanhoilla Suomalaisilla ennen kuin Kristin oppi heidän mieltä ylösvalaisi, oli monta epäjumalata, joillen he nimet antovat ja joiden teoista he kaikenlaista juttelivat. Mutta näitä korkiampi oli heidänkin mielestänsä itte *Jumala*, jolla ei muuta nimeä ollut, ja josta ei mitään muuta tietty, kuin että hän oli kaikkein korkein, kaikkivaltias, näkymätöin Jumala. Hänen päälle uskovat Suomalaiset kaikki. Mutta ej tiedä Jumalan palvelusta missään muualla pidettäneen, kuin Bjarman maassa, nykyisen Arkangelin paikoilla, Venäjässä. Nämät Bjarmalaiset olivat Suomen sukua, valda kauppamiehet ja isot rikkaat; josta se tulenee, että vieläkin Arkangelin ja Vuokkiniemen miehet ovat sukkelat kaupan teossa. Siellä nyt sanotaan Viin-joen rannalla olleen pyhä paikka, korkialla pystö-ajdalla piiritetty, ja sen keskipaikassa Jumalan kuva. Täsä uhrasivat ihmiset paljon tavarata, joka maahan kaivettiin, ja yötä päivää erinäiset miehet tätä vartioittivat. Näyttää se uhraaminenkin, että ihmisillä aina on ollut lunastuksen kaipaus, vaikka ei he ole oikiata ja ainoata Lunastajaa tunteneet. Sillä uhrilla he luulivat heidänsä lepyttävän Jumalan vihaa heidän synteinsä ylitte. 20 30

Ne epäjumalat, joidenka päälle meidän esivanhimpamme uskoivat, ja joista vanhoissa runoisa puhutaan, näyttävät meidän silmissä melkeen niinkuin väkevät uroot ja isot noidat. Näistä on vanhin »itte vanha *Väinämöinen*.» Sitä myös mainitaan Kave-Ukoksi, josta vielä nytkin sanotaan: Ukkosen ilma ja Ukkosen jyrinä. Tämä Väinämöinen oli iso viisas, joka sanoillansa teki, mitä hän vaan tahto, ja erinomattain hän oli hyvä runoilemaan. Sanotaan sitä toisinaan maailman luojaaksi, mutta on tästäkin asiasta toinenkin sanoma. Niin tarinojaan, Väinämöinen kerran komialla hevoisellaan rattastaneen meriä myöten. Siinä hänen yksi Lappalainen ampu nuolellaan. Väinämöinen putosi mereen, ja vietiin siellä tuulelta ja aalloilta sinne tänne. Tulipa tänne iso kotka lintu joka pani munan Väinämöisen polven mutkaan. Tässä muna hautui. Kuin Väinämöinen sen siitä puotti, niin se meni kahtia. Toisesta puolesta tuli taivas ja toisesta maa, ja munan sisuksesta aurinko, kuu ja tähet. On se lapsellinen juttu, mutta kyllä kuuluu somalta runossa laulettuna. 40

Oli Väinämöisellä velimies *Ilmarinen*. Tämä ei ollut niin viisas kuin veljensä. Mutta oli hän oiva seppä, ettei parempata taida löytyä. Sillä sanotaan hänen takoneen taivaanki kannen, jossa ei suinkaan näy yhtään koloa. Puhutaan runoissa paljon *Lemminkäisestäkin*, joka oli nuori, ilonen ja kaunis mies, ja jota vaimoväki hyvin hyvänä pitivät. Mutta ei se näy olleen Väinämöisen ja Ilmarisen vertainen. 50

Paitti näitä uskovat vanhat Suomalaiset muidenkin ihmistä ylempäin olennoitten päälle. Niin *Kekriä* taikka *Köyriä* luultiin karjan haltiaiksi.

Tästä vielä pyhain päivä kututaan Köyriksi, ja monta tapaa löytyy, jolla tänä päivänä karjan hyvin käymistä koitetaan matkaan saattaa. Niin epäuskonen ihminen usiammasti onkin että vielä moni meidän maassa uskoo *Veen emännän, Tapiot, Haltiat ja Tuonen Neiton* löytävän, ja näistä lapsilleen puhuu, että nämätkin tulevat senkaltaisia hullutuksia uskomaan.

Sillä nyt kyllä olisi se hullusti tehty, jos Kristuksen seurakunnan jäsen niitä uskosi. Mutta taisi tästä uskosta meidän esivanhimmille, jotka eivät sen parempaa tienneet, jotaan hyvää olla. Pelkäsi toki pahantekiiä Haltioita ja muita, kuin hänellä jotaan pahaa mielessä oli, ja niin kukatiesi jäi monesti paha tekemätä. Ja on se ainakin ilahuttava nähä, ettei he kokonansa olleet Jumalan tiedosta ulossuljetut, mutta uskoivat näkyvämmän ja kaikkivaltiaan Jumalan päälle, joka suuresta laupiudestaan ja rakkaudestaan kyllä heidänkin ijankaikkisesta elämästä huolen pitääpi.

21 KUINKA PALJON VÄKEÄ SUOMENMAASSA.

20 *Maamiehen Ystävä n:o 3 20.1 1844*

Suomessa luettiin lopulta vuoen 1841: yksi milliona, neljä sataa kuusikymmentä kolme tuhatta, neljä sataa ja seittemän kolmatta (1 463 427) asukasta.

Kuinka tihiiään nämät asuvat, sen ymmärtää seuraavaisesta:

On se tietty, että maata mitataan tynnyrin maan jälkeen. Mutta näitä tulis kovin paljon koko maakunnasa. Sentähden mitatan maa myös nelisnurkalla jolla on joka kulma kaksitoista tuhatta (12 000 kynnärää pitkä, se on: liki seittemän venäjän virstaa joka kulmalta.¹ Semmosta nelisnurkkaa mahtuu Suomenmaahan kuusituhatta kaheksansataa neljäkymmentä neljä (6 844).

Tästä sen nyt havaittee, että joka nelisnurkalla asuu kaksisataa neljätoistakymmentä (214) henkiä. Se on aivan vähän; sillä löytyy niitäki maakuntia joissa asuvat semmosessa neliskulmassa viisi tuhatta (5 000) henkiä.

Puhutaanpa vasta siitä, kuinka itekussakin maaherranlänissä tämän asian kansa on. Tällä kerralla pankoot akat vaan sen soman asian muistoon, että Suomessa löytyy neljäkymmentä viisi tuhatta, sata kaksikymmentä seittemän (45 127) usiampata vaimonpuolta kuin mies väkeä. He luultaan olevan ne pahat akat, joita kylvämata kasvaa. Mahtaa se Kuopiolaisille olla lohduttava, että näitä on vähemmin Kuopion Maaherran länissä kuin esimerkiksi Oulun länissä.

22 MITÄ SIITÄ RANKISTA KARJALLE HYVÄÄ ON.

Maamiehen Ystävä n:o 3 20.1 1844

50 Sanoo monikin, että viinan poltto on maamiehelle hyödyllinen, sentähden, että mukama se rankki olisi niin hyvä eläville syöttää. Ovat ennen aikaan oppineetkin siinä tuumassa olleet. Mutta nykyisempään aikaan

¹ Tämä kututaan myös nelisnurkanen penikulma, sentähden että kulman pituus tekee Saksalaisen penikulman. Ruottalainen omppi kuusi tuhatta kynnärätä pitempi.

ovat tulleet paremmin asian perille ja ei sitä enään epäile kukaan taitava mies, *että kuin elo rankiksi tehdään, niin se on melkeen yksi kaikki kuin sen panisi määränemään, ja että sillä tavalla ei taida elatus lisääntyä eikä parata.*

Tietään se vielä, että rankissa on äitikkata, mitä happaisimpata juomista mailmassa löytyy, jolla itensä saattaa ihminenki tyyni pilata, kuin sitä paljon juopi. – Niin on myös joka emäntä sen havannut, ettei niiden elävitten suolet, joillen paljon rankkia on annettu, taho kestää makkaroitakaan tehä. Ja on kyllä ymmärrettävä, ettei se elatus saata eläimille hyvä olla, jota ei suoletkaan kestää vastaan ottamaan.

10

Mutta taitavat emännät sanoa: »Kuin lehmät saavat rankkia, niin he syövät paremmin olkia ja siitä sekä lihovat että lypsävät.»

Kyllä se on tosi hyvä emäntäni. Mutta katoppas, minkäläinen se maitosi on. Siniseltäpäähän näyttää; ja semmosta maitoa paljon saapi, kuin kaivosta pönttöönä lisää panee. Niin se on lihanki kansa. Talia ei löydy lehmästäs, kuin sitä lahtiin viet, ja liha on paisunut mutta ei ole sitä raskaammaksi tullut, eikä anna sitä enemmän elatusta ihmiselle. Ei ole ees siasta mihinkään, kuin se rankilla elätetään, sillä läski tulee siitä veteläksi ja huonoksi.

Ja se vielä pahin asia on, että siitä rankin syöttämisestä tulevat elävät vuosi vuodelta pienemmäksi ja huonommaksi. Tätä ei mahda talonpoika niin paljon havata, koska hänellä tavallisesti ei ole kovan paljon rankkia antaa elävilleen. Mutta isoissa herrain kartanoissa sen paremmin havaittaa. Näihin tuodaan isoja ja hyvin lypsäviä ulkomaan lehmiä, rankkia niille syötetään aamusta iltaan saakka, mutta heidän vasikkansa tulevat pieniksi, ja kymmenkunta vuoen perästä ei niistä isoista lehmistä tiedä kukaan enään mitään.

20

Niin on rankki eläville melkeen samasta verosta kuin viina ihmisilen. Tulee ihmiselle viinasta hyvä ruan halu ja kuin sitä paljon juopi, niin posketkin paisuvat, mutta ei se miestä väkevämmäksi tee. Samaten rankki tekee lehmiä halullisemmaksi syömään huonompatakin ruokaa. Sentähden myös silloin mielellään olkia syövät. Mutta niinkuin elo on ihmiselle leipänä hyödyllisempi kuin viinana, niin on myös jauhona eläville parempi kuin rankkina.

30

Kyllä syövät lehmät olkiakin kuin niitä vaan lämpymällä vedellä kastaa ja jauhoja päälle panee sen verran mikä myös rankista löytyy. Vaikka se ei suinkaan ole paras neuvo että eläviä paljon olella syötää. Huonoksi he siitä tulevat lypsämään ja sonta siitä ruuasta on huono ja pellolle kelpamaton. Parempi keino se sitten on, että heitä elättää potaatilla. Sillä ei mikään elatus tule näitä helpommaksi. Mutta tästä asiasta on Maamiehen ystävän mielessä vielä kerran erittäin jutella.

40

23 KUINKA VIISAS MIES LAPSENSA KASVATTA.

Maamiehen Ystävä n:o 3 20.1 1844

Tämä ei ole isoin oppineitten mutta yxinkertasen talonpojan neuvo. Hän oli jo niin vanha mies, että hänellä oli kaksitoistakymmentä täysiikäistä lasta ja iso joukko lapsenlapsia, ja nämät kaikki elivät Jumalan pelvossa ja olivat ahkerat työhön ja kaikella lailla hyvän tapaiset.

50

Niin tuli uusi pappi seurakuntaan. Kuin hän tuli tuntemaan tätä vanhaa Vaaria, hänen sukunsa ja heidän elämätä, niin hän kerran

äijältä kysy: »Kuinkas oletta vaari ittiännä käyttäneet lapsianne ylöskasvattaissa?»

Ukko (vastaten): Ei se asia vaikia ole, kuin vaan ensimmäisen lapsen hyvästi ylöskasvattaa. Jälimmäiset kyllä sitten kasvattavat itensä.

Pappi: »Kuinka se on ymmärrettävä?»

Ukko: Se on asia semmoinen, että lapset kyllä toinen toistansa ylöskasvattavat. Vanhimpain ei tarvitte muuta kuin pitää heitä silmälä.

10 Pappi: »Olis se minulle opiksi, jos tahtositte tämän keinon vähän tarkemmasti selittää».

Ukko: Lasten ylöskasvattamisen kansa on asia niin, että sen helpommasti tekee kuin selittää. Matti tuossa omi meidän vanhinpoika, ja Eva vanhin tytär. Näitä me ylöskasvatimme Jumalan pelvosa ja hyvästä tavoisa, pidimme heitä lukemaan ja ittiänsä siistinä pitämään, niinkuin olivat vanhimpamme meidänkin kansa tehneet. Jumala heitä siunatkoon! – Kun nyt usiampia lapsia tuli, poikia ja tyyttäriä, niin aina sanottiin: »Matti kato veliäs!» »Eva kato sisartas!» – Mutta lapset ovat niinkuin marakatit, että, mitä he näkevät toisten tekevän, sitä he myös ittekin tekevät. Niin ne toiset kaikki tulivat yhenlaisiksi kuin ne ensimmäisetkin.

20 Mutta vielä siinä on toinen asia, että myös vanhimpain pitäis niin elämän, kuin he lapsensa elämään neuvovat. Sillä heidän käytöksensä ja esimerkkinsä ovat paljon paremmat lapsia opettamaan kuin kaikki muut opit ja neuvot.

Ja kolmanneksi se on lapsia ylöskasvattaissa kaikkiin tarpeellisin asia, että Jumala tähän antaa siunauksensa (niin sanoten kohotti äijä lakkiansa). Kyllä se myös aina Jumalan armosta lähellä on, kuin ihminen siihen turvaa ja ahkerasti velvollisuudensa tekee. Tätä parempaa selitystä minä en taida teille antaa.

30 Tähän vielä Maamiehen ystävä sanoopi: Jos et tiedä mitenkä lapsia ylöskasvateiaan niin mene johonkuun taloon, jossa tiedät isäntävään jumalalliseksi, rehelliseksi menoissaan ahkeraksi työssään ja puhtautta rakastavaksi, ja katto, kuinka siellä lapsen kansa käytetään.

24 PIETARISTA MAINITAAN ETTÄ HÄNEN KEJSARILLINEN KORKEUTENSA ...

Maamiehen Ystävä n:o 3 20.1 1844

40

Pietarista mainitaan että Hänen Kejsarillinen Korkeutensa Cesarevitsch ja Isoruhtinas Valtakunnan *Perintö Ruhtinas Aleksanderi*, joka Hänen korkian Puolionsa kansa oli käynyt Darmstadtissa Saksan maalla tämän korkian puolison vanhempaita kahtomassa, sieltä on lähtenyt takasin tulemaan 2:na päivänä tässä kuussa.

50 Sicilian saarella Keskimeressä on Etna niminen korkia vuori, joka ennen aikaan usiammasti heitti ulos tulta ja palavaa liekkiä. Sitten tämä vuori kauan aikaa lepäsi. Mutta toissa vuonna lopusta vuotta se taas rupeisi tulta oksentamaan. Nyt taas viime Marraskuussa tähän vuoreen tuli viisitoista isompata ja pienempätä reikää, joista tuli leimahti ylös. Kymmenen näistä reijistä olivat niin lähellä toisiaan, että niistä tuli yksi ainua iso reikä. Ja tästäkö sitten tuli tulta ja liekkiä ja poroa vallaton paljous. Tämä poro ja liekki semmoisesta vuoresta on sulattua kiveä, joka juoksee niinkuin sulanut vaski. Niin myös se nyt virran tavalla kulki vuoren kupeita alaspäin, polttain pellot ja niityt ja

metät. Ja on se kaikkiin surullisempi asia, että siinä ovat 130 ihmistä myös henkensä jättäneet.

Kuopion isot markkinat nyt ovat loppuneet. Väkiä ei ole ollut niin paljon kuin monasti muina vuosina. Ei ole talonpoikakaan saanut paljon maksoa tavaroistaan. Muikkuja on myöty ruplaan ja yhteen ruplaan kahteenkymmeneen kopeikkaan. Aivinata on saatu kaikkein huonmpata viellätoista kopeikalla ja parempi on maksanut 20 taikka 23 kopeikkaa. Tali on myös nyt halpana ollut, koska on täytynyt maamiesten heinän ja oljen puutteessa karjansa tappaa. On sitä myyty 4 ruplaan 50 kopeikkaan ja vielä halvemmallakin. Mutta voista taasen on maksettu aina kaheksaan ruplaan. Jyviä ei vielä taho kukaan paljon ostaa, sillä rahan tarpeessa on vähän ittekukin. Ei taida Maamiehen Ystävää väärin sanoa, jos sanoo rukiin olevan 18 ja ohran 14 ruplan hinnassa. Se on ymmärrettävä asia, että tässä kaiki hinnat ovat laskettu paperi rahassa.

25 HVAD UPPLYSNINGEN ÅKER LÅNGSAMT I DAG.

Saima n:o 4 25.I 1844

Snön ligger djup på fält och vägar. Det är väl intet besynnerligt deri, ty någonstädes måste den snö taga vägen, som föll hela sistledne vecka. Men huru mycket önska vi icke här i Kuopio, att den tagit samma väg som fjolårets snö.

Ty nu sitter ju posten fast i drifvorna och med den upplysningen – allt hvad som ännu förenar oss med den skrifvande och läsande menskligheten. Väl är detta band fint som ett hårstrå, men besinnen det I kalla drifvor! – det är ju dock det enda.

Hvem vill väl då förebrå oss det, om vi skulle lefva efter vår tid? – Sex långa dagar vänta vi tåligt. Älskarinnan suckar: »i Onsdag!» – Mödrarne i bekymmer för sina frånvarande söner tänka hvarje gryende morgon: »på Onsdagen.» Bönderna skrapa hela veckan fot och stryka upp luggen i embetsrummens förmak och vid sakdrifvarens dörr, och öfverallt ljuder svaret: »kom i Onsdag.» Andra vänta med sina smörtinor på köpmannens gård, ty denne känner ännu icke sista priset i Petersburg och har hänvisat dem »till Onsdagen.» Skolstaten väntar på sitt qvartal, och andra på andra penningeremitter, och de brummande björnarne afspisas i sex dagars tid med »i Onsdag». Den ena säger till den andra: »Hur månede det nu stå till i verlden?» – och den andra svarar: »det få vi veta i Onsdag», För hin! hela vår jord kunde om Lördagen svänga om två gånger i stället för en, utan att vi visste ett ord derom före »Onsdagen» – ty solen hafva vi icke sett på flera veckor – den kunde redan om Thursdagen få det infallet att hoppa ur sin bana och sätta af till Uranus – der folket säkert icke har mera vinter än hos oss – ja den kunde bege sig Gud vet hvart, utan att vi få veta, i hvilken säck vi med den befinna oss, förrän »om Onsdagen.»

Om Onsdagen? – Nej Thursdag, Fredag, allt hur det faller sig! – Älskarinnan går om Onsdagen ända till Winters tall, för att helst litet tidigare få se brefvet flyga – nej lunka – förbi, uti postväskan. Förgäfves spanar hennes sköna tårfyllda öga utåt vägen! De ömma mödrarne blicka ur fönstren efter hvarje förbifarande – ingen postiljon! ingen post! Vaktmästarene sträfva hvarje timma till Postkontoret – och vända tomhända och förargade åter och mottagas med ännu större